

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

MEHMET ALİ AYHAN -TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no:20406/05)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

3 Kasım 2009

İşbu karar AIHS'nin 44/2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tabi olabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan (20406/05) no'lu davanın nedeni (T.C. vatandaşı) Mehmet Ali Ayhan'ın (başvuran) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 24 Aralık 2004 tarihinde İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi - AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurudur.

Başvuran, İstanbul Barosu avukatlarından M. Kırdök, M.A. Kırdök ve M. Hanyabat tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

Başvuran, 1961 doğumludur ve Edirne Cezaevi'nde tutuklu bulunmaktadır.

5 Mayıs 1993 tarihinde, başvuran, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'ne bağlı polis memurları tarafından yakalanmış ve gözaltına alınmıştır. Başvuran, avukat yardımı yapılmadan gerçekleştirilen sorgulamalar sırasında kötü muameleye maruz kaldığını beyan etmiştir. Başvurana göre, başvuran, içeriği hakkında bilgi sahibi olmadan farklı terör eylemlerine ilişkin ifadelerle ilgili bir beyanı imzalamaya zorlanmıştır.

19 Mayıs 1993 tarihinde, başvuran, önce, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi savcısı ardından hakimi karşısına çıkarılmış ve hakim başvuranın tutuklanmasına karar vermiştir.

20 Mayıs 1993 tarihinde, başvuran, cezaevi doktoru tarafından muayene edilmiştir. 14 Haziran 1993 tarihinde başvuran, 20 Mayıs 1993 tarihli muayenenin ardından düzenlenen rapor hakkında bilgisi olan adli tabip tarafından muayene edilmiştir. Adli tabip raporunda, izleyen tespitlerde bulunmuştur:

“İlk muayenesinde, alt dudakta hafif ödem ve ülserasyon, her iki omuzda ağrı, her iki omuz hareketleri ağırlı ve kısıtlı, her iki koltuk altında sararmış ekimotik alanlar, sol kol dış yan yüzde 3-5 cm'lik ekimotik alan, sol dirsek dış yan yüzde 4-4 cm'lik ekimotik alan içerisinde 1-2 cm'lik kabuğu düşmüş yara izi, sırtta ve belde yaygın ağrı, bel hareketleri ağırlı ve kısıtlı, her iki kostovertebral açıda hassasiyet, penis ve testiste ağrı pulpasyonları, idrar yapmada zorluk, her iki uyluk ve bacakta ağrı(..)

İşbu muayenesinde, genital organlarda patolojik ize rastlanmamıştır. Sol dirsek ön yüzde, 1x1 cm'lik nedbevi alan ve sırtta yaygın ağrılar tespit edilmektedir. Üriner yollara ilişkin herhangi bir patolojik bulgu tespit edilmemektedir.”

Adli tabip, tespit edilen lezyonların başvuranda hayati tehlikeye yol açmadığı ve yedi gün işgöremez raporu verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

30 Temmuz 1993 tarihli bir iddianame ile Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı, aralarında başvuranın da bulunduğu on üç kişi hakkında ceza davası açmış ve kısmen veya tamamen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nı değiştirmeye, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne karşı darbe girişiminde bulunmaya ve Meclis'in görevlerini yapmasına engel olmaya teşebbüs etmenin cezalandırılmasını öngören Türk Ceza Kanunu'nun 146/1 maddesi uyarınca başvuranın mahkumiyetini talep etmiştir.

23 Aralık 1993 tarihli duruşmada, başvuran, polise vermiş olduğu ifadesinin bir kısmına itiraz etmiş ve gözaltı sırasında kötü muameleye maruz kaldığını iddia etmiştir. Ayrıca başvuran, ifade, arama, yer tespit, yüzleşme ve kişi teşhis tutanaklarını baskı altında ve gözleri bağlı imzaladığını belirtmiştir. İddialarını desteklemek amacıyla başvuran, bahse konu sağlık raporunu sunmuştur.

5 Ekim 1995 tarihli duruşmada, başvuran, gözaltı sırasında kötü muameleye uğradığını yinelemiş ve daha önce savcı ve hakim karşısında da itiraz ettiğini belirterek polise verdiği ifadesinin bir kısmına karşı çıkmıştır.

16 Mart 1999 tarihli duruşmada, Savcı esasa ilişkin görüşünü bildirmiştir. Söz konusu görüş, silahlı soygun ve adam öldürme olaylarını ortaya koymuş ve Savcının talebi iddianame lehine olmuştur.

8 Ağustos 2000 tarihli duruşmada, kendisine göre gözaltı sırasında baskı ile alınan bir ifadenin aleyhte kanıt olarak kullanılması nedeniyle başvuran, iddianameye itiraz etmiştir.

24 Şubat 2004 tarihli bir kararla, Devlet Güvenlik Mahkemesi, adam öldürme ve birçok silahlı soygun suçundan başvurunu suçlu bulmuştur. Devlet Güvenlik Mahkemesi, Türk Ceza Kanunu'nun 146/1 maddesi uyarınca başvurunu, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkum etmiştir. Diğer suçlamalar ile ilgili olarak, zamanaşımı nedeniyle açılan kamu davası kapanmıştır. Devlet Güvenlik Mahkemesi, kararının gerekçesinde, diğerleri arasından, gözaltı sırasında yapılan sorgulamalarda başvuranın vermiş olduğu ifadesini ve kişi teşhis ve yer tespit tutanaklarını dikkate almıştır.

Savcının esasa ilişkin görüşünü sunması ve sözü edilen kararın tefhim edilmesi arasında hiçbir usul işlemi gerçekleştirilmemiştir.

Temyiz layihasında, başvuran, diğerleri arasından, sorgulamaları sırasında polis tarafından alınan ifadelere dayandığını ve gerektiği şekilde gerekçelendirilmediğini ileri sürerek 24 Şubat 2004 tarihli kararın bozulması talebinde bulunmuştur.

4 Ekim 2004 tarihli bir kararla, Yargıtay, 24 Şubat 2004 tarihli kararı onamıştır.

HUKUK

I. AİHS'NİN 6. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDASI HAKKINDA

Başvuran, AİHS'nin 6. maddesi kapsamında birçok şikayet sunmuştur:

- AİHS'nin 6/1 maddesine atıfta bulunarak, ceza davası süresinin uzunluğundan şikayetçi olmaktadır;
- AİHS'nin 6/1 ve 3 c) maddesine atıfta bulunarak; başvurana göre, bir avukat tarafından temsil edilmediği bir gözaltı sırasında şiddet uygulanarak alınan beyan ve ifadelerinin mahkemeler tarafından dikkate alınması nedeniyle davasının hakkaniyete uygun olarak görülmediğini iddia etmektedir;

- AİHS'nin 6/3 c) maddesine atıfta bulunarak, başvuran, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin kararında, mahkumiyetini haklı kılmak için ikna edici gerekçelerin bulunmaması nedeniyle şikayetçidir;
- AİHS'nin 6/2 maddesine atıfta bulunarak başvuran, masumiyet karinesinin ihlalinden şikayetçidir;

A. Kabuledilebilirliğe ilişkin

İlk sorgulamalar sırasında avukat yardımı yapılmaması kapsamında yapılan şikayet ile ilgili olarak, Hükümet, altı ay süresinin, AİHS'nin 35/1 maddesinin öngördüğü şekilde, başvuranın ilk kez avukat yardımından yararlandığı tarih olan 20 Eylül 1993 tarihinden itibaren işlemeye başlaması gerektiği kanaatindedir.

AİHM, benzer şikayetleri kapsayan önceki kararlarında olduğu gibi (bkz, örneğin, *Özer vd-Türkiye*, başvuru no: 48059/99, 22 Nisan 2004 ve sözü edilen *Salduz*), benzer koşullarda, AİHS'nin 35/1 maddesi uyarınca nihai iç hukuk kararının Yargıtay kararı olduğu değerlendirmesinde bulunmaktadır. Mevcut davada sözkonusu olan 4 Ekim 2004 tarihinde alınan karardır. AİHM, başvuranın başvurusunu 24 Aralık 2004 tarihinde yani AİHS'nin öngördüğü süre içerisinde yaptığını kaydetmektedir.

Ayrıca AİHM, AİHS'nin 6. maddesi kapsamında yapılan şikayetlerin AİHS'nin 35/3 maddesi uyarınca dayanaktan yoksun olmadığı ve hiçbir kabuledilemezlik unsuru içermediği tespitinde bulunmaktadır. Dolayısıyla sözkonusu şikayetler kabuledilebilir niteliktedir.

B. Esas

1. Yargılama süresi

Başvuran, hiçbir gecikmenin kendi davranışından kaynaklanmadığını sözlerine ekleyerek yargılama süresinin uzunluğundan şikayetçi olmaktadır. Başvuran, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin, özellikle, Savcının görüşünü bildirdiği ve karara kadarki beş yıllık süre boyunca pasif davrandığını belirtmektedir. Başvuran, sözkonusu kararın, Savcının görüşü ile aynı olmasını kanıt olarak sunmaktadır.

Hükümet, sözkonusu iddiaya karşı çıkmaktadır. Hükümet, yargılama boyunca birleştirilen dosyalarla, yargılamanın on sekiz sanığı kapsadığını belirtmekte ve karmaşık yapıları bir davanın sözkonusu olduğunu ileri sürmektedir. Hükümet, hiçbir sürenin adli makamların sorumluluğuna isnat edilemeyeceği kanaatindedir.

AİHM, dikkate alınacak dönemin 5 Mayıs 1993 tarihinde başladığını ve 4 Ekim 2004 tarihli Yargıtay kararı ile ceza davasının sona erdiğini kaydetmektedir. Sözkonusu dönem, iki dereceli yargıda yaklaşık on bir yıl beş ay sürmüştür. Nitekim AİHM, mevcut davadakine benzer sorunları ortaya koyan birçok davada, konuya ilişkin yerleşik içtihadından doğan kriterler göz önüne alındığında, "makul süre" gerekliliğinin ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (bkz, diğerleri arasından, *Pélissier ve Sassi-Fransa*, başvuru no: 25444/94, *Kalachnikov-Rusya*, başvuru no: 47095/99, *Temel ve Taşkın-Türkiye*, başvuru no: 40159/98, 30 Haziran 2005 ve *Mahmut Yaman-Türkiye*, başvuru no: 33631/04, 20 Ocak 2009).

Mevcut davada farklı bir sonuca ulaşmak için hiçbir neden göremeyen AİHM, aynı gerekçelerle AİHS'nin 6/1 maddesinin ihlal edildiği kanaatindedir.

2. AİHS'nin 6. maddesi kapsamında düzenlenen diğer şikayetler

İlk soruşturma safhası sırasında avukat bulunmaması kapsamında yapılan şikayete ilişkin olarak, Hükümet, dikkate alınan dönemde yürürlükte olan 2845 sayılı yasa uyarınca, ancak tutuklandıklarından itibaren sanıkların avukat yardımından yararlanma haklarının olduğuna dikkat çekmektedir. Bu hususta Hükümet, *Yıldız ve Sönmez-Türkiye* kararına (başvuru numaraları: 3543/03 ve 3557/03, 5 Aralık 2006) atıfta bulunmakta ve tamamı değerlendirildiğinde, ihtilaflı yargılamanın hakkaniyetten yoksun yürütülmediğine kanaat getirmektedir. Ayrıca Hükümet, gözaltı sırasında alınan ifadelerden başka kanıt unsurlarının bulunmasının, avukat yardımının bulunmadığı sürecin tamamı üzerindeki etkiyi azaltıcı bir unsur olarak düşünülmesi gerektiğini savunmaktadır.

Başvuranın gözaltı sürecinde şiddetle alındığı ileri sürülen ifade ve beyanlarının dikkate alınması kapsamında yapılan şikayet ile ilgili olarak, Hükümet, bir yandan, 19 Mayıs 1993 tarihli sağlık raporuna göre, sözkonusu iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu kanaatindedir, diğer yandan ise başvuranın 19 Mayıs 1993 tarihinde nöbetçi hakim karşısında bu husustaki şikayetini sunmadığını belirtmektedir.

AİHM, mevcut dava ile ilgili olan *Salduz* kararında ortaya konan ilkelere atıfta bulunmaktadır. Sözkonusu ilkeler, Hükümet'in atıfta bulunduğu *Yıldız ve Sönmez* kararında önceden izlenen ilkelerden üstün gelmekte ve bilhassa, mahkumiyet kararı vermede baskı altında alındığı ileri sürülen ifadelerin kullanılması sorununu kapsayan *Örs ve diğerleri* kararından çıkan ilkeleri benimsemektedir (sözü edilen *Örs ve diğerleri* ve *Söylemez-Türkiye*, 21 Eylül 2006, kıyaslayınız sözü edilen *Salduz*).

Mevcut davada, kimse, ilgili dönemde yasa ile engellendiğinden, gözaltı sırasında dolayısıyla sorgulamaları sırasında başvuranın avukat yardımından yoksun bırakıldığına itiraz etmemektedir (sözü edilen *Salduz*). Başvuranın suçluluğunu ortaya koymak için, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin başvuranın ifadelerini kanıt olarak kabul ettiğine ve sözkonusu ifadeleri doğrulamak için başka unsurlar kullandığına da kimse itiraz etmemiştir.

Sözkonusu koşullarda, sözü edilen *Salduz* kararında benimsenen aynı gerekçelerle AİHS'nin 6/1 ve 6/3 c) maddesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşmak gerekmektedir (*Böke ve Kandemir-Türkiye*, başvuru numaraları: 71912/01, 26968/02 ve 36397/03, 10 Mart 2009 ve *Karabil-Türkiye*, başvuru no: 5256/02, 16 Haziran 2009).

Bu durumda AİHM, mahkeme önünde savunma haklarına saygıya ilişkin olarak AİHS'nin 6/3 maddesi kapsamında ortaya konan asıl hukuki sorunu incelediği kanaatindedir (*Kamil Uzun-Türkiye*, başvuru no: 37410/97, 10 Mayıs 2007 ve sözü edilen *Karabil*).

Sonuç olarak, AİHM, baskı altında toplanan aleyhte kanıtların, gerekçe bulunmaması ve/veya masumiyet karinesinin ihlal edilmesi kapsamında yapılan şikayetlerin esası hakkında inceleme yapmaya gerek olmadığı kanaatindedir.

II. AİHS’NİN 5/3 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Son olarak, AİHS’nin 5/3 maddesine atıfta bulunarak, başvuran, tutukluluk süresinden şikayet etmektedir.

AİHM, başvuranın tutukluluk halinin, Devlet Güvenlik Mahkemesi’nin başvuranı hapis cezasına mahkum ettiği tarih olan 24 Şubat 2004 tarihinde sona erdiğini gözlemlemektedir. Dolayısıyla başvuranın 24 Aralık 2004 tarihinde yapmış olduğu başvurusu, gecikmeli olarak yapılmıştır. AİHM, AİHS’nin 35. maddesinin 1. ve 4. paragrafları uyarınca altı ay süresine riayet edilmediğinden sözkonusu şikayetin reddedilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

III. AİHS’NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

A. Tazminat

Başvuran, 15.000 Euro manevi tazminat talep etmektedir.

Hükümet, sözkonusu talebin mesnetsiz olduğu kanaatindedir.

AİHM, başvurana 8.000 Euro manevi tazminat ödenmesi gerektiği kanaatindedir.

Ayrıca AİHM, AİHS’nin 6/1 maddesinin ihlali için en uygun telafi biçiminin, başvuran için sözkonusu hükmün gerekleri yerine getirilmiş olsaydı içinde bulunacağı duruma olabildiğince tekabül eden bir durum yaratmak olduğunu belirtmektedir (Sözü edilen *Salduz, Tétéryny-Rusya*, başvuru no: 11931/03, 30 Haziran 2005, *Jelicic-Bosna Hersek*, başvuru no: 41183/02 ve *Mehmet Suna Yiğit-Türkiye*, başvuru no: 52658/99, 17 Temmuz 2007). AİHM, sözkonusu ilkenin mevcut davaya uygulanmasına hükmetmektedir. Ayrıca ilgilinin talebi üzerine AİHS’nin 6/1 maddesinin gereklerine uygun olarak yeni bir dava açılmasının ya da davanın yenilenmesinin en uygun telafi yolu olacağı sonucuna ulaşılmaktadır(*mutatis, mutandis, Gençel-Türkiye*, başvuru no: 53431/99, 23 Ekim 2003).

B. Yargılama masraf ve giderleri

Başvuran, AİHM önünde yapmış olduğu yargılama masraf ve giderleri için 5.900 Euro talep etmektedir. Başvuran, işbu başvuru çerçevesinde avukatının ücret tarifesi 5.900 TL (yaklaşık 2.700 Euro) olarak gösteren bir belgeyi ve başvurunun hazırlanması, bu amaçta başvuranın yapmış olduğu yolculuklar ve çeviri masrafları ile ilgili 6.018 TL (yaklaşık 2.800 Euro) tutarında bir hesap dökümünü talebine ek olarak sunmaktadır. Başvuran, ayrıca, özellikle, kırtasiye ve posta masrafları gibi farklı masrafların 400 TL (yaklaşık 200 Euro) tutarındaki hesap dökümünü de eklemektedir.

Hükümet, sözkonusu talebin mesnetsiz olduğu kanaatindedir.

AİHM içtihadına göre bir başvuran yargılama masraf ve giderlerinin geri ödemesini ancak gerçekliği, gerekliliği ve oranlarının makul yapısı ortaya konduğu sürece elde edebilir. Mevcut davada, sahip olduğu unsurları ve yukarıda sözü edilen kriterleri göz önüne alan AİHM, başvurana tüm masraflar için 5.700 Euro ödenmesinin uygun olacağı kanaatindedir.

C. Gecikme faizi

AIHM, gecikme faizi oranının Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uygulanan orana üç puanlık bir artış eklenerek belirlenmesine hükmetmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AIHM, OYBİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun AIHS'nin 6. maddesi kapsamında yapılan şikayete ilişkin kısmının *kabuledilebilir* geri kalan kısmının *kabuledilemez* olduğuna;
2. AIHS'nin 6/1 maddesinin (yargılama süresi) *ihlal edildiğine*;
3. AIHS'nin 6/1 ve 6/3 maddesinin (ilk sorgulama sırasında adli yardımdan yoksun bırakılması) *ihlal edildiğine*;
4. AIHS'nin 6. maddesi kapsamında yapılan şikayetlerin geri kalan kısmını incelemeye *gerek olmadığına*;
5. a) AIHS'nin 44/2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Türk Lirası'na çevrilmek üzere Savunmacı Devlet tarafından başvurana her türlü vergiden muaf tutularak 8.000 Euro (sekiz bin Euro) manevi tazminat ve 5.700 Euro (beş bin yedi yüz) Euro yargılama masraf ve gideri *ödenmesine*;
b) sözkonusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar Hükümet tarafından, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz *uygulanmasına*;
6. Adil tatmine ilişkin diğer tüm taleplerin *reddine*;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AIHM'nin iç tüzüğü'nün 77. maddesinin 2. ve 3. paragraflarına uygun olarak 3 Kasım 2009 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.